

**LIETUVOS RESPUBLIKOS MAŽMENINĖS PREKYBOS ĮMONIŲ NESĄŽININGŲ VEIKSMŲ
DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. XI-626 3, 4, 5, 8, 9, 12, 13 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR
ĮSTATYMO PAPILDYMO 9¹, 9² STRAIPSNIAIS ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO ĮSTATYMO NR. VIII-1234 36⁴ IR 36⁸ STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų įstatymų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo Nr. XI-626 3, 4, 5, 8, 9, 12, 13 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 9¹, 9² straipsniais įstatymo projektas (toliau – MPĮNVD įstatymo pakeitimo projektas) ir kartu teikiamas susijęs Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo Nr. VIII-1234 36⁴ ir 36⁸ straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Viešojo administravimo įstatymo pakeitimo projektas) (toliau kartu – įstatymų projektai) parengti siekiant skatinti sąžiningą konkurenciją ir efektyviai riboti didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių taikomą nesąžiningos prekybos praktiką.

Įstatymo projektai parengti atsižvelgiant į šių metų gegužės 29 d. Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos parengtoje prekybos įmonių ir tiekėjų santykių pusiausvyrą užtikrinti turinčio Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo (toliau – MPĮNVD įstatymas) stebėsenos 2016–2017 metais pažymoje pateiktus siūlymus (MPĮNVD įstatyme nurodyti, kad tiekėjui, pateikusiam Konkurencijos tarybai pareiškimą dėl galimo pažeidimo, jo prašymu užtikrinama jį identifikuojančių duomenų apsauga, nereikalaujant pateikti tokio prašymo motyvų; papildyti įstatymą draudimu mažmeninės prekybos įmonėms taikyti atsakomuosius veiksmus tiekėjų atžvilgiu; įvertinti siūlymus papildyti įstatyme nustatytą draudžiamų veiksmų sąrašą).

MPĮNVD įstatymo pakeitimo projekto tikslas – papildyti MPĮNVD įstatyme nustatytą draudžiamų nesąžiningos prekybos praktikos veiksmų sąrašą; nustatyti efektyvų įstatymo priežiūros teisinį reguliavimą – suteikti įstatymo priežiūrą vykdančiai Konkurencijos tarybai aiškias teises efektyviems pažeidimų tyrimams atlikti.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos Pramonės ir prekybos departamento (direktorius Vaidas Gričius, tel. 8 706 64 666, el. p. vaidas.gricius@ukmin.lt) Vidaus prekybos politikos skyriaus (vedėja Birutė Janutėnienė, tel. 8 706 64 756, el. p. birute.januteniene@ukmin.lt) vyriausiasis specialistas Jaunius Petrauskas, tel. 8 706 64 821, el. p. jaunius.petrauskas@ukmin.lt.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

MPĮNVD įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje numatytas baigtinis dešimties sąžiningai ūkinės veiklos praktikai prieštaraujančių draudžiamų veiksmų sąrašas.

MPĮNVD įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje išvardytos Konkurencijos tarybos funkcijos vykdant minėto įstatymo priežiūrą, iš jų „4) atlieka neplaninius mažmeninės prekybos įmonių ir tiekėjų sudarytų sutarčių patikrinimus Konkurencijos tarybos nustatyta tvarka ir tokių patikrinimų rezultatus teikia Vyriausybės paskirtai teisinio reguliavimo stebėseną koordinuojančiai institucijai kartu su šio įstatymo stebėsenos pažyma;“. Konkurencijos tarybos darbo reglamento, patvirtinto Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos 2018 m. vasario 1 d. nutarimu Nr. 1S-10(2018) „Dėl Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos darbo reglamento patvirtinimo“, 112 punkte nurodyta, kad „Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 4 punkte nurodyti neplaniniai mažmeninės prekybos įmonių ir tiekėjų sudarytų sutarčių patikrinimai yra tyrimai Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo trečiojo skirsnio prasme ir yra atliekami pagal šio įstatymo trečiojo skirsnio nuostatas.“

MPĮNVD įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje ir 8 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad tiekėjo, inicijuojančio pažeidimo tyrimą, prašymas dėl jį identifikuojančių duomenų apsaugos turi būti motyvuotas.

MPĮNVD įstatymo 9 straipsnio 1 dalyje pažeidimo tyrimo procedūra apibrėžta vienu sakiniu: „Priėmusi motyvuotą nutarimą pradėti pažeidimo tyrimą, Konkurencijos taryba registruotu laišku kreipiasi į mažmeninės prekybos įmonę, įtariamą pažeidus šį įstatymą, ir paprašo per tamė laiške nurodytą ne trumpesnę kaip 14 dienų nuo Konkurencijos tarybos rašto gavimo dienos terminą pateikti motyvuotą paaiškinimą dėl aplinkybių, dėl kurių pradėtas pažeidimo tyrimas, ir jį pagrindžiančius įrodymus.“ Atkreiptinas dėmesys, kad MPĮNVD įstatymo 12 straipsnio 1 dalis nustato, kad už įstatymo draudžiamus veiksmus gali būti skiriama iki 120 000 eurų bauda.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Dėl MPĮNVD įstatymo 3 straipsnio pakeitimo

MPĮNVD įstatymo pakeitimo projekte siūloma MPĮNVD įstatymo 3 straipsnį papildyti draudžiamu veiksmu, kuris išreiškiamas kaip reikalavimas tiekėjui suteikti prekėms nuolaidas, mokėti tiesiogiai ar netiesiogiai ar kitokiu būdu atlyginti mažmeninės prekybos įmonei už tai, dėl ko nebuvo susitarta raštu, elektroniniu paštu ar kitomis elektroninėmis priemonėmis.

Šį mažmeninės prekybos įmonių veiksmą, kaip nesąžiningą, tiekėjai nurodė Konkurencijos tarybai atliekant MPĮNVD įstatymo stebėseną. Siūlomu įstatymo papildymu siekiama uždrausti mažmeninės prekybos įmonėms, pasikeitus sutarties su tiekėju vykdymo aplinkybėms, naudojantis didele rinkos galia nesąžiningai reikalauti iš tiekėjo nuolaidų, tiesioginių ir netiesioginių mokėjimų, dėl kurių nebuvo susitarta raštu. MPĮNVD įstatymo pakeitimo projekte nesiūloma nustatyti konkrečių atvejų, dėl kokių nuolaidų ar mokėjimų turėtų būti susitarta raštu, siekiant nesudaryti prielaidų išvengti įstatymo reikalavimų laikymosi, nesusiaurinti įstatymo taikymo ir nesumažinti tiekėjų apsaugos. MPĮNVD įstatymo papildymas minėtu draudžiamu veiksmu padės padidinti verslo santykių skaidrumą, sumažinti mažmeninės prekybos įmonių galbūt nesąžiningą rinkos galios panaudojimą.

MPĮNVD įstatymo pakeitimo projekte taip pat siūloma papildyti MPĮNVD įstatymo 3 straipsnį draudimu mažmeninės prekybos įmonėms imtis atsakomųjų veiksmų prieš tiekėją dėl to, kad tiekėjas apskundžia mažmeninės prekybos įmonės veiksmus teismui ar Konkurencijos tarybai ar su ja bendradarbiauja. Kartu nustatoma pareiga mažmeninės prekybos įmonei ginčo atveju įrodyti, kad neigiamų padarinių tiekėjas patyrė ne dėl to, kad apskundė jos veiksmus.

2016–2018 metais Konkurencijos taryba negavo nė vieno skundo dėl nesąžiningų veiksmų. Dažniausia to priežastis yra baimė, kad, sužinojusi apie skundą ir turėdama didesnę derybinę galią, prekybos įmonė imsis atsakomųjų veiksmų prieš tiekėją. Todėl minėtu papildymu siekiama įstatyme nustatyti prekybos įmonių atsakomybę už atsakomuosius veiksmus ir taip paskatinti tiekėjus drąsiai kreiptis su pranešimais dėl nesąžiningų mažmeninės prekybos įmonių veiksmų.

Dėl MPĮNVD įstatymo 4 straipsnio pakeitimo

MPĮNVD įstatymo pakeitimo projekte siūloma papildyti MPĮNVD įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 4 punktą ir nustatyti, kad Konkurencijos taryba atlieka ne tik mažmeninės prekybos įmonių ir tiekėjų sudarytų sutarčių, bet ir galimų ūkinės veiklos sąžiningai praktikai prieštaraujančių veiksmų iki ir po sutarties sudarymo patikrinimus.

Pakeitimai siūlomi įvertinus MPĮNVD įstatymo 2016–2017 metų stebėsenos rezultatus, t. y. tai, kad 2016–2017 metais Konkurencijos taryba neplaninių patikrinimų, numatytų MPĮNVD įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 4 punkte, neatliko. Siūlomu pakeitimu siekiama, kad Konkurencijos taryba atliktų ne tik MPĮNVD įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 2 punkte nurodytus pažeidimų tyrimus, bet ir remdamasi institucine patirtimi nustatytą tvarką, kuria vadovaudamasi atliktų siūlomame MPĮNVD įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 4 punkte nurodytus patikrinimus, siekdama nustatyti įstatymu draudžiamus nesąžiningus veiksmus. Taip siekiama aktyvesnio Konkurencijos tarybos vaidmens atliekant galbūt nesąžiningų veiksmų tyrimus, ieškant informacijos šaltinių ir nustatant MPĮNVD įstatymo pažeidimus.

Be to, siūlomas pakeitimas turėtų paskatinti tiekėjus kreiptis į priežiūros instituciją ne tik tais atvejais, kai nesąžiningi veiksmai nustatomi sudaromose sutartyse, bet ir kai tie veiksmai atliekami iki sutarties sudarymo, derybų metu ar po sutarties sudarymo.

MPĮNVD įstatymo pakeitimo projekte siūloma MPĮNVD įstatymo 4 straipsnio 2 dalį papildyti nauju 5 punktu, t. y. nauja Konkurencijos tarybos funkcija – atlikti Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Vyriausybė) patvirtintų mažmeninės prekybos įmonių ir tiekėjų ūkinės veiklos gerosios praktikos gairių taikymo stebėseną Konkurencijos tarybos nustatyta tvarka ir skelbti apie jos rezultatus Konkurencijos tarybos interneto svetainėje. Priėmus MPĮNVD įstatymo pakeitimo projektą, Vyriausybė patvirtins minėtas gaires, kurios bus rekomendacinio pobūdžio. Jomis bus siekiama skatinti prekybos įmonių ir tiekėjų gerąją sąžiningą prekybos praktiką ir taip gerinti verslo aplinką ir konkurencines sąlygas.

Dėl MPĮNVD įstatymo 5 ir 8 straipsnių pakeitimo

MPĮNVD įstatymo pakeitimo projekte siūloma MPĮNVD įstatymo 5 straipsnio 2 dalį ir 8 straipsnio 4 dalį pakeisti atsisakant reikalavimo tiekėjo prašyme dėl jį identifikuojančių duomenų apsaugos nurodyti motyvus. Toks pakeitimas siūlomas siekiant veiksmingiau užtikrinti tiekėjų, pateikusių skundą, anonimiškumą.

Dėl MPĮNVD įstatymo 9 straipsnio pakeitimo ir įstatymo papildymo 9¹, 9² straipsniais

MPĮNVD įstatymo pakeitimo projekte siūloma pakeisti MPĮNVD įstatymo 9 straipsnį ir jį papildyti teisėmis, kurias turėtų Konkurencijos tarybos įgalioti pareigūnai, atlikdami tyrimą dėl šio įstatymo pažeidimų.

Galiojančiame MPINVD įstatymo 9 straipsnyje numatytas vienas Konkurencijos tarybos veiksmas – priėmus motyvuotą nutarimą, pradėti pažeidimo tyrimą - „Priėmusi motyvuotą nutarimą pradėti pažeidimo tyrimą, Konkurencijos taryba registruotu laišku kreipiasi į mažmeninės prekybos įmonę, įtariamą pažeidus šį įstatymą, ir paprašo per tame laiške nurodytą ne trumpesnę kaip 14 dienų nuo Konkurencijos tarybos rašto gavimo dienos terminą pateikti motyvuotą paaiškinimą dėl aplinkybių, dėl kurių pradėtas pažeidimo tyrimas, ir jį pagrindžiančius įrodymus.“ Vertinant, kad nesąžiningų veiksmų praktika daro žalą ne tik tiekėjams, kurių atžvilgiu ji taikoma, bet ir visai konkurencinei aplinkai, smulkiam ir vidutiniam verslui bei vartotojams, šiuo metu galiojantis MPINVD įstatymas už nesąžiningus veiksmus nustato dideles baudas – iki 120 000 eurų. Įvertinus tai, manytina, kad Konkurencijos tarybai turėtų būti suteiktos atitinkamos teisės didelę žalą darančių teisės pažeidimų tyrimams atlikti.

Dėl MPINVD įstatymo 13 straipsnio pakeitimo

MPINVD įstatymo pakeitimo projekte siūloma MPINVD įstatymo 13 straipsnį patikslinti ir aiškiau nustatyti, kad ir juridiniams, ir fiziniams asmenims administracinė atsakomybė taikoma vadovaujantis MPINVD įstatymo nuostatomis.

Dėl Viešojo administravimo įstatymo pakeitimo projekto

Viešojo administravimo įstatymo pakeitimo projektu siūloma nustatyti, kad didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių rinkos galios panaudojimo priežiūrą atliekančiam subjektui, taip pat, kaip ir konkurencijos priežiūrą atliekančiam subjektui, Viešojo administravimo įstatymo 36⁴ straipsnio nuostatos dėl ūkio subjektų veiklos patikrinimų ir 36⁸ straipsnio nuostatos dėl poveikio priemonių ūkio subjektams taikymo būtų rekomendacinės.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Numatomo teisinio reguliavimo neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Atsižvelgiant į tai, kad įstatymų projektais numatoma reguliuoti Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 15 punkte nurodytus visuomeninius santykius, susijusius su teisės pažeidimų tyrimu, atsakomybės už teisės pažeidimus sąlygomis, buvo atliktas įstatymų projektų antikorporcinis vertinimas. Įstatymų projektų priėmimas įtakos kriminogeninei situacijai neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimti įstatymų projektai padės geriau užtikrinti tiekėjų ir didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių interesų pusiausvyrą.

8. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymus, kurių projektai teikiami, kitų įstatymų pakeisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

9. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka lietuvių kalbos normas. Įstatymų projektuose nesiūloma nustatyti naujų sąvokų ir terminų.

10. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektų nuostatos atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

11. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti:

Priėmus įstatymų projektus, iki įstatymų įsigaliojimo Vyriausybė turės patvirtinti didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių ir tiekėjų ūkinės veiklos gerosios praktikos gaires, Konkurencijos taryba turės patvirtinti didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių ir tiekėjų ūkinės veiklos gerosios praktikos gairių taikymo stebėsenos tvarką.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Priėmus įstatymų projektus, Konkurencijos taryba atliks Vyriausybės patvirtintų didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių ir tiekėjų ūkinės veiklos gerosios praktikos gairių taikymo stebėseną, taip pat atliks didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių ir tiekėjų sudarytų sutarčių, galimų ūkinės veiklos sąžiningai praktikai prieštaraujančių veiksmų iki ir po sutarties sudarymo patikrinimus, neatsižvelgiant į pateiktus skundus dėl nesąžiningų veiksmų. Šiems veiksams atlikti galės būti panaudoti ištekliai, kuriuos Konkurencijos taryba turės perdavus Konkurencijos tarybos atliekamas lyginamosios ir klaidinančios reklamos priežiūros funkcijas Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai (Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo Nr. VIII-1871 19, 21, 24, 25 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIII P-2762, svarstomas Seime, numatoma įsigaliojimo data 2019 m. sausio 1 d.). Be to, Konkurencijos taryba galės panaudoti ir vidaus išteklius, nes šiuo metu institucijoje dar yra laisvų etatų, todėl papildomų lėšų įstatymams įgyvendinti nereikės.

13. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant įstatymų projektus specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„Mažmeninės prekybos įmonės“; „nesąžiningi veiksmai“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.
